

Innspill til UNIT angående arbeidet med Open Access etter Kielland-rapporten

Handelshøyskolen BI (BI) takker for muligheten til å gi innspill til hvordan aktører og myndigheter bør arbeide videre for å nå målet om åpen tilgang i lys av Kielland-rapporten om CC-lisenser.

Oppsummering

Rapportens mandat var å svare på om CC-lisenser er forenlig med akademisk frihet, norsk åndsverkslov og graden av utnyttelse av forskning til innovasjon. I oppdragsbrevet er CC-BY-NonCommercial spesielt ønsket utredet. BI vil i sitt innspill begrunne hvorfor vi mener at Kielland ikke godt nok redegjør for CC-lisenser, dokumentasjonen rundt CC-lisensene, og spesielt CC-BY-NC. Dette er en svakhet ved utredningen. BI anbefaler at UNIT i det videre arbeidet, ikke baserer vurderingene av CC-lisenser på rapporten da denne ikke fullt ut svarer ut behovet for juridiske avklaringer. Rapporten kan etterlate et inntrykk av at etterlevelse av Plan S sine krav til valg av CC-lisenser er unødvendig problematisk.

Vi vil til gjengjeld trekke frem at forskernes sedvane knyttet til å overdra alle rettigheter til eksemplarframstilling til forlag er et hinder for etterlevelse av Plan S. Denne praksisen står i veien for grønn åpen tilgang uten embargo, som er Plan S kompatibel.

UNIT trenger en ny selvstendig vurdering av CC-lisenser. BI mener at denne saken illustrerer at det er hensiktsmessig om UNIT får styrket sin kompetanse og kapasitet til å overvåke internasjonal jus på området. Dette i lys av UNIT sin sentrale rolle i konsortieforhandlinger og som Kunnskapsdepartementets primære rådgiver i saker som berører Open Access, men

Vedrørende CC-BY-NoCommercial

I den juridiske lisensteksten til CC-BY-NC står det i avsnittet med definisjoner, om NoCommercial:

*“NonCommercial means **not primarily** intended for or directed towards commercial advantage or monetary compensation. For purposes of this Public License, the exchange of the Licensed Material for other material subject to Copyright and Similar Rights by digital file-sharing or similar means is NonCommercial provided there is no payment of monetary compensation in connection with the exchange”* [BI’s uthevelse](CreativeCommons Attribution-NonCommercial 4.0 International, 1(i).)

For å hjelpe med tolkningen av CC-lisenser har CreativeCommons (heretter kalt CC) laget en Wiki (2018). I denne står det hvordan kommersiell skal tolkes, samt hvordan den ikke skal tolkes. I wikien under NonCommercial står det forklart at begrepet «Primary» er tatt med fordi ingen aktivitet er helt løst fra kommersiell virksomhet. Og at bare den primære hensikten knyttet til gjenbruk av artikkelen er det som skal være ikke kommersiell (The NonCommercial License element, 2017 a).

Kielland drøfter hvordan CC-BY-NC skal forstås og skriver på side 27 i rapporten:

«hva angår bruk på universiteter og høyskoler vil dette avhenge av om det er snakk om en offentlig eller privat institusjon og karakteren av bruken [...] Dette innebærer at utnyttelse i undervisningen på private skoler som finansieres av skolepenger (f. eks. BI) ikke kan anses som «IkkeKommersiell». Tilsvarende kan utnyttelse i etterutdanning i regi av universitetet, hvor det ytes et vederlag, normalt ikke anses som «ikke-kommersiell»»...

Dette er hvis vi legger CC sin wiki til grunn, en feilfortolkning av lisensen. Det er bruken, dvs. om man tar betalt for artikkelen som ikke er lov (eksempel hvis man trykker opp antologier og selger disse), ikke at man tilhører en kommersiell bedrift, tar en studieavgift eller driver med oppdragsforskning. Det står med all mulig tydelighet i wikien under avsnittet Key points about NonCommercial licence:

«NonCommercial turns on the use, not the identity of the reuser.

The definition of NonCommercial depends on the primary purpose for which the work is used, not on the category or class of reuser. ^[4] Specifically, a reuser need not be in education, in government, an individual, or a recognized charity/nonprofit in the relevant jurisdiction in order to use an NC-licensed work. A reuser that is not obviously noncommercial in nature may use NC-licensed content if its use is NonCommercial in accordance with the definition. The context and purpose of the use is relevant when making the determination, but no class of reuser is per se permitted or excluded from using an NC-licensed work.” (The NonCommercial license element, 2017b)

BI benytter anledningen til å presisere at Stiftelsen Handelshøyskolen BI er en ikke-kommersiell virksomhet som faller utenfor Kiellands definisjon av kommersiell: «En utnyttelse skjer i «erhvervsøyemed» i alle tilfeller hvor det ytes et vederlag, selv om dette skjer til selvkost. For at en utnyttelse skal være «ervervsmessig» er det derimot en forutsetning bruken har et mål om økonomisk overskudd.» (Kielland, 2019. s. 27). BI er en selveiende stiftelse hvis formål ene og alene er undervisning og forskning. Og alt overskudd går tilbake til forskning og undervisning. I Aune-utvalgets utredning står det at «Private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd, skal la tilskudd og egenbetaling komme studentene til gode. Private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd, kan ikke foreta utdelinger.» (NOU 2020:3 side 20). Ettersom BI er NOKUT akkreditert og mottar statstilskudd er det heller ikke anledning til å ta ut overskudd.

Kielland redegjør for hvordan norsk opphavsrett forholder seg til kommersiell, dvs. ervervsmessig bruk, men velger å drøfte om ikke CC-lisenser må forståes snevrere (2019. s. 27). Slik BI leser CC-BY-NC og CC- wiki'en ser det for oss ut som at CC-NC og norsk lovverk er likere enn Kielland fremstiller det som.

Om egenarkivering

Det svekker rapporten at Kielland tilsynelatende ikke godt nok kjent med det landskapet han beskriver, og dermed ikke har tilstrekkelig innsikt i sektorens rutiner for egenarkivering.

«En slik overdragelse medfører at også forskers senere bruk av verket, for eksempel ved å legge ut en versjon av en artikkel på internett, vil innebære et opphavsrettsinngrep overfor forlaget dersom det ikke er gitt tillatelse. I mange tilfeller vil det foreligge en forståelse fra forlaget om at slik egenarkivering er greit. I noen tilfeller er dette formalisert i avtalen, men i andre tilfeller foreligger det bare et stilltiende samtykke [BI's uthevelse] (Kielland, 2019 s. 9)»

På BI har vi oversikt over alle OA policy'ene til de store forlagene og sjekker hver enkelt tittel. Hvis forlaget ikke har slik informasjon ute på internett, henter vi inn samtykke fra redaktør/forlag. Dette er en praksis BI deler med mange andre institusjoner. Det er laget en kobling i Brage-arkivene til Sherpa/Romeo databasen for kontroll av politikken og embargoen til tidsskriftet som har gitt ut artikkelen. Unit LÅT har etablert en konsortieavtale for støtte til drift av Sherpa/Romeo (e-post fra Tore Nilsen 31. oktober 2019) og 23 institusjoner har valgt å støtte avtalen. I BIs oversikt fører vi også opp om forlaget krever CC- lisens (eks. Elsevier CC-BY-NC-ND) eller om det ikke godtar CC-lisensiering fordi forlaget har rettighetene til eksemplarframstilling av alle versjonen av artikkelen, også digital (eks Cambridge University Press).

BI støtter grønn åpen tilgang uten embargo. Grønn OA er mer gjennomførbart for små utgivere og vitenskapelige foreninger (societies) som ikke har administrativ kapasitet til å håndtere APCer. Gjennomgående og felles rutiner vil styrke dette arbeidet

Akademisk publisering i en publiseringskanal som tilbyr åpen tilgang

Kielland redegjør for grønn, gul og hybrid, samt UNIT-avtalene hvor det er åpnet for en fjerde vei, dvs. transformasjon på veien til gull gjennom inkludering av APCer. Kielland skriver på side 11 at «Unit har inngått slike avtaler med store forlag som Elsevier og Wiley. «Disse avtalene sikrer ansatte ved **norske** forskningsinstitusjoner rett til kostnadsfri åpen publisering i forlagets tidsskrifter, samtidig som de samme institusjonene gis digital tilgang til forlagets abonnementstidsskrifter» [BI's uthevelse] (s. 11). Konsortieavtalene er ikke tilgjengelig for alle norske forskere. Trædal skrev i Khrono 19. januar i år, at bare ni forskningsinstitusjoner er med på alle avtalene (Trædal, 2020). Dette var situasjonen da Kielland skrev rapporten og det er fortsatt en utfordring for arbeidet med åpen tilgang. Det er på det nåværende tidspunkt ikke klart om konsortieavtalene er et steg på veien mot gull eller om hybrid publisering manifesterer seg til en fullverdig vei for å understøtte kravet om åpen tilgang.

UHR ga i juli 2018 en støtteerklæring til felles strategi for forhandlinger om åpen tilgang til vitenskapelige artikler ut fra følgende felles prinsipper:

- Artikler med korresponderende forfattere fra Norge skal være åpent tilgjengelig ved publiseringstidspunktet
- Åpen publisering skal ikke øke total kostnadene i avtalene
- Full åpenhet i lisensbetingelser, kostnader og forretningsmodeller
- Permanent tilgang til innhold publisert i abonnementstidsskrifter
- Det skal vises bevegelse mot avtaler der kostnader er knyttet til volum på norske institusjoners publisering

Flere av konsortieavtalene som er inngått bryter med prinsippet om krav til kostnadsnøytralitet. BI er i en interessekonflikt mellom forskningsfinansierens krav til Plan S kompatibel tilgang og at vi ikke er i forhandlingsposisjon til å forhandle frem bedre avtalevilkår enn Unit. Dette tvinger frem behov å gå inn i flere konsortieavtaler til en relativ høy merkostnad.

Det er behov for en avklaring av hvordan Unit ser på dette i lys av at hybrid har blitt den gjennomgående modellen i de store kollektive avtalene de har fremforhandlet.

Mandatet spør etter endringer av lov er nødvendig for å nå målet om åpen tilgang

I den juridiske teksten til CC-lisensen står det i punkt 8 (1): «*For the avoidance of doubt, this Public License does not, and shall not be interpreted to, reduce, limit, restrict, or impose conditions on any use of the Licensed Material that could lawfully be made without permission under this Public License.*» Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International, 8(1.). Så vidt BI har klart å lese har ikke Kielland drøftet hvordan punktet skal forstås og hva dette har å si for åpen tilgang og norsk åndsverkslov.

Oppsummert er BIs anbefaling at Kielland-rapporten ikke bli stående alene som den norske felles forståelsen av CC-lisenser.

Kilder

CreativeCommons. Attribution-NonCommercial 4.0 International <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode#s2b>

CreativeCommons (2018) *Wiki: main page*. https://wiki.creativecommons.org/wiki/Main_Page

CreativeCommons Faq (U.Å.) What are the international (“unported”) Creative Commons licenses, and why does CC offer “ported” licenses? <https://creativecommons.org/faq/#what-are-the-international-unported-creative-commons-licenses-and-why-does-cc-offer-ported-licenses>

Kielland, T. (2019) Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering. <https://www.openaccess.no/kielland-rettighets--og-lisenssporsmal-ved-apen-publisering-desember-2019.pdf>

NOU 2020:3 (2020) Ny lov om universiteter og høyskoler. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-3/>

Oppdragsbrev (2019) Rettighets- og lisensspørsmål i forbindelse med åpen publisering. Saksnr: 19/00445 <https://www.openaccess.no/kravspesifisering-juridisk-vurdering-bruk-av-cc-lisenser-1.0.pdf>

The NonCommercial license element (2017a) *NonCommercial explained* https://wiki.creativecommons.org/wiki/NonCommercial_interpretation

The NonCommercial license element (2017b) *Key points about the NonCommercial licenses*. https://wiki.creativecommons.org/wiki/NonCommercial_interpretation

Ny lov om universiteter og høyskoler (NOU 2020:3)

Trædal, T. (2020). Betaler dobbelt og nektes tilgang: Tar oppgjør med effekten av Plan S-avtaler. *Khrono* 19.januar 2020. <https://khrono.no/betaler-dobbelt-og-nektes-tilgang-tar-oppgjor-med-effekten-av-plan-s-avtaler/433888>

UHR (2018). Støtteerklæring til felles strategi for forhandlinger om åpen tilgang til vitenskapelige artikler. <https://www.openaccess.no/stotteerklaring-til-felles-strategi-for-forhandlinger-om-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler%2867831%29-%28002%29.pdf>

